

۷۵

پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی

درباره موسیقی

تبیینی از مسائل موسیقی، همراه با برداشتی از برخی دیدگاه‌ها
و بیانات رهبر فرزانه انقلاب، آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (حفظه‌الله)

دفتر هفتاد و پنجم

■ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری

در دانشگاه‌ها

اداره مشاوره و پاسخ

www.ketab.ir

سرشناسه: فلاحی، مجتبی، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور: درباره موسیقی/ تدوین
و تألیف مجتبی فلاحی؛ تهیه و تنظیم نهاد
نماینده مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
(اداره مشاوره و پاسخ).
مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم
رهبری در دانشگاه‌ها. دفتر نشر معارف.

مشخصات ظاهری: ۱۴۰ ص:؛
فروست: پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی؛ ۷۵.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۷۸۹-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه.

موضوع: موسیقی (فقه)

موضوع: Music (Islamic law)

موضوع: موسیقی — پرسش‌ها و پاسخ‌ها

موضوع:

Music — Questions and answers

موضوع: اسلام و موسیقی

موضوع:

Music — Religious aspects — Islam

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم

رهبری در دانشگاه‌ها. دفتر نشر معارف

رده‌بندی کنگره: BP۱۹۴/۶:۸۸

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۲۷۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۶۶۳۲۸

پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی

دفتر هفتاد و پنجم

درباره موسیقی

تنظیم و نظارت: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها
(اداره مشاوره و پاسخ)

تدوین و تألیف: مجتبی فلاحی

ناشر: دفتر نشر معارف

تایپ و صفحه آرایی: طالب بخشایش

نوبت چاپ: اول، بهار ۱۴۰۱

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۱-۷۸۹-۶

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

«همه حقوق برای ناشر محفوظ است»

مدیریت بخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، پلاک ۳، تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۴۴۰۰۰۴

پارک اینترنتی: www.NashreMaaref.ir _ www.Porsemani.org _ www.Porsemani.ir

سامانی الکترونیکی: info@NashreMaaref.ir _ info@porsemani.org

۱۱ مقدمه

فصل اول - تعریف و پیشینه موسیقی

۱۷ کلیات موسیقی و غنا

پرسش ۱. آیا در اصطلاح فقهی و تعریف آن موسیقی مترادف با غناست یا با یکدیگر تفاوت دارند؟

۱۹ موسیقی و فطرت

پرسش ۲. آیا وجود پیشینه تاریخی موسیقی در تمام جوامع بشری دلیل بر فطری بودن یا مطلوب بودن آن است؟

۲۱ پیشینه موسیقی

پرسش ۳. آیا موسیقی منشأ تاریخی دارد؟ مؤسس آن چه کسی است؟

۲۵ زبان موسیقی، زبان جهانی

پرسش ۴. آیا موسیقی یک زبان جهانی است و می تواند عاملی برای وحدت اقوام و ملل یا اجتماعات بشری باشد؟

فصل دوم - موسیقی، هنر و دین

۲۹ نظریه هنر برای هنر در موسیقی

پرسش ۵. تفکر هنر برای هنر چیست؟ و آیا موسیقی مشمول این ایده می شود؟

۳۱ شاخصه های هنر دینی

پرسش ۶. شاخصه های هنر دینی چیست؟ و آیا اساساً هنر موسیقی قابل تقسیم به دینی و غیردینی می باشد؟

۳۳ هنر و نگاه دین و دینداران

پرسش ۷. آیا می توان گفت اسلام با انواع هنر میانه ای خوبی ندارد و هنر و هنرمندان را از خود دور می کند؟

۳۷ موسیقی و نگاه قرآن و روایات

پرسش ۸. آیا در قرآن و روایات به طور صریح درباره موسیقی دیدگاه خاصی بیان شده است؟

۴۱ فقه و دستگاه‌های موسیقی

پرسش ۹. کدام یک از دستگاه‌های دوازده‌گانه‌ی موسیقی به غنای حرام منجر می‌شود؟

۴۵ فقه و خوانندگی

پرسش ۱۰. از منظر فقه، ملاک حرمت خوانندگی چیست؟

۴۸ جایگاه موسیقی از نگاه رهبری

پرسش ۱۱. توصیف مقام معظم رهبری از موسیقی (موسیقی مطلوب) چیست؟

۵۰ ادوار چهارگانه موسیقی

پرسش ۱۲. آیا موسیقی به موج و دور چهارم راه یافته است و دیدگاه مقام معظم رهبری در این باره چه می‌باشد؟

۵۳ ملاکات موسیقی حرام از دیدگاه رهبری

پرسش ۱۳. ملاک‌های موسیقی حرام و مذموم از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای کدامند؟

۵۷ ملاکات موسیقی مجاز از دیدگاه رهبری

پرسش ۱۴. ملاک‌های چهارده‌گانه‌ی موسیقی حلال در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای چیست؟

فصل سوم - موسیقی و اجتماع

۶۵ اسلام و رکود موسیقی

پرسش ۱۵. آیا موسیقی‌های مذهبی از دلالت عدم رشد صحیح موسیقی در ایران است؟ یا ورود اعراب و اسلام به ایران و تحریم موسیقی در اسلام در این مسئله تاثیرگذار بوده است؟

۶۸ موسیقی و دوران ظهور

پرسش ۱۶. آیا در حکومت آرمانی شیعه در عصر ظهور امام‌زمان علیه السلام موسیقی حضور دارد؟

۶۹ کارکردهای هنجاری موسیقی

پرسش ۱۷. آیا می‌توان از موسیقی برای رشد هنجارهای اجتماعی مانند: نوع‌دوستی، قانون‌مداری یا دین‌محوری بهره گرفت؟ آیا موسیقی اساساً می‌تواند دارای کارکردهای اجتماعی در رشد هنجارها یا ناهنجاری‌های اجتماعی باشد؟

۷۲ موسیقی و انقلاب

پرسش ۱۸. آیا موسیقی قادر است در یک جامعه تحول و انقلاب ایجاد نماید؟

۷۶ موسیقی و فرهنگ

پرسش ۱۹. آیا می‌توان از موسیقی به‌عنوان یکی از ابزار مقابله‌ی با تهاجم فرهنگی بیگانگان بهره برد؟

موسیقی و مسئولیت دانشگاه

۷۸

پرسش ۲۰. برای گفتمان سازی موسیقی مجاز چه پیشنهادهایی به دانشگاه داده می شود؟

آموزش موسیقی

۸۰

پرسش ۲۱. آیا آموزش موسیقی و برپایی نمایشگاه موسیقی اشکال شرعی داشته و نوعی ترویج موسیقی به حساب می آید؟

کنسرت موسیقی

۸۲

پرسش ۲۲. آیا برگزاری کنسرت های موسیقی بنا بر دیدگاه مقام معظم رهبری ممنوعیت و حرمت شرعی دارد؟

فصل چهارم - موسیقی و روان شناسی و موسیقی درمانی

موسیقی و جلسات مذهبی

۸۴

پرسش ۲۳. آیا استفاده از موسیقی در جلسات مذهبی برای ایجاد شور بیشتر و جذابیت بهتر اشکال دارد؟ آیا خود امامان علیهم السلام هر نوع موسیقی را حرام می دانند؟

پیشینه موسیقی درمانی

۸۹

پرسش ۲۴. موسیقی درمانی چیست و آیا پیشینه تاریخی مشخص دارد؟

موسیقی درمانی و شرایط تأثیر آن

۹۳

پرسش ۲۵. شرایط تأثیرگذاری موسیقی درمانی چیست؟ و آیا موسیقی درمانی در طب سنتی کاربرد داشته است؟

اسلام و موسیقی درمانی

۹۶

پرسش ۲۶. آیا فقه اسلامی موسیقی درمانی را می پذیرد؟ و ضوابط و شرایط آن چیست؟

موسیقی و افسردگی

۹۹

پرسش ۲۷. اگر پزشک برای درمان افسردگی در کنار مصرف داروها، گوش سپردن به موسیقی - حتی از نوع لهنوی و حرام آن - را تجویز نمود و عمل به توصیه پزشک، احساسی خوشایند درمان را در فرد ایجاد کرد، آیا می توان با عنایت به نظر پزشک، فتاوی فقهی را نادیده انگاشت؟

ترک عادت موسیقی

۱۰۰

پرسش ۲۸. برای کسی که به گوش دادن موسیقی های حرام علاقه یا عادت دارد، برای ترک این علاقه یا عادت چه باید کرد؟ به تعبیری دیگر برای ترک این عادت ناپسند از چه مهارت هایی می توان استفاده نمود؟

موسیقی، شادی و غم

۱۰۳

پرسش ۲۹. آیا در حرمت یا حلیت شرعی میان موسیقی شاد و غمگین تفاوتی است؟

فصل پنجم - موسیقی و عرفان و فلسفه

- ۱۰۶ موسیقی و لطافت نفس
پرسش ۳۰. آیا می‌توان موسیقی را موجب لطافت نفس و آرامش درون دانست؟
- ۱۱۱ فلاسفه و موسیقی
پرسش ۳۱. فلاسفه چه دیدگاهی درباره موسیقی دارند؟
- ۱۱۷ موسیقی در مکاتب هنری
پرسش ۳۲. موسیقی در مکتب‌های مختلف هنری در مغرب زمین چه جایگاهی دارد و ملاک پذیرش و رد آن چیست؟
- ۱۲۱ موسیقی و زیبایی‌شناسی
پرسش ۳۳. رابطه‌ی موسیقی به عنوان یک هنر با مسأله زیبایی‌شناسی چیست؟
- ۱۲۳ تشابه و تفاوت موسیقی و عرفان
پرسش ۳۴. عرفان و موسیقی چه ارتباطی با یکدیگر دارند؟ در واقع اشتراکات و افتراقات این دو در چه مواردی است؟
- ۱۲۶ عرفا و موسیقی
پرسش ۳۵. تحلیل عارفان در باره موسیقی و غنا چه بوده و هر کدام درباره کاربردهای عرفانی موسیقی چه تحلیلی داشته‌اند؟
- ۱۳۰ موسیقی عرفانی و شریعت
پرسش ۳۶. چه ارتباطی بین موسیقی عرفانی و شریعت، وجود دارد؟
- ۱۳۲ موسیقی و عرفان‌های کاذب
پرسش ۳۷. عرفان کاذب چیست؟ و موسیقی در گونه‌های مختلف عرفان‌های کاذب دارای چه جایگاه و آثاری است؟
- ۱۳۵ موسیقی عرفانی و سماع صوفیانه
پرسش ۳۸. حکم سماع صوفیانه چیست؟ و چه ارتباطی با موسیقی عرفانی دارد؟
- ۱۳۷ کتابنامه

مقدمه

«پرسش‌گری» از آغاز آفرینش انسان، رخ‌نمایی کرده؛ بر بال سبز خود، فرشتگان را فرانشانده، بر پرگ زرد خود، شیطان را فرونشانده و در این میان، مقام آدمیت را نشان داده است. آفتاب کوفه چه زیبا فرموده است:

«مَنْ أَحْسَنَ السَّؤَالَ عِلْمَ» و «مَنْ عِلِمَ أَحْسَنَ السَّؤَالَ»^۱.

همچنان که خار و گل از خاک و آب هم سؤال از علم خیزد هم جواب

آری! هر که سؤال‌هایش آسمانی است، دانش و بینش باسرخش خواهد بود. پویایی و پایایی «جامعه» و «فرهنگ»، در گرو پرسش‌های حقیقت‌طلبانه و پاسخ‌های خردورزانه است.

از افتخارات ایران اسلامی، آن است که از سویی، سرشار از جوانانی پاک دل، کمال‌خواه و پرسش‌گر می‌باشد و از دیگر سوی، از مکتبی غنی برخوردار است که معارف بلند آن، گوارا نوش دل‌های عطشناک پرسش‌گر و دانش‌جوست. اداره مشاوره و پاسخ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، محفل انسی فراهم آورده است، تا «ابر رحمت» پرسش‌ها را به «زمین اجابت» پذیرا باشد و نهال سبز دانش را بارور سازد. ما اگر بتوانیم سنگ صبور جوانان اندیشمند و بالنده ایران پرگهرمان باشیم، به خود خواهیم بالید.

۱. غررالحکم و درر الکلم، عبدالرحمن تمیمی آملی، ص ۵۷۵، ج ۶۵۹ و ۶۶۱، دارالکتب الاسلامی، ۱۴۱۰ ق.

شایان ذکر است در راستای ترویج فرهنگ دینی، اداره مشاوره و پاسخ نهاد، تاکنون بیش از یک میلیون و یکصد هزار پرسش دانشجویی را در موضوعات مختلف اندیشه دینی، مشاوره، احکام و... پاسخ داده است. این اداره دارای گروه‌های علمی و تخصصی، به شرح زیر است:

- قرآن و حدیث؛
- تربیتی و روان شناسی؛
- احکام؛
- اندیشه سیاسی؛
- فلسفه، کلام و دین پژوهی؛
- فرهنگی و اجتماعی؛
- حقوق و فلسفه احکام؛
- تاریخ و سیره؛
- اخلاق و عرفان؛
- ادیان و مذاهب.

آنچه پیش‌رو دارید، با عنوان «درباره موسیقی» تبیینی از مسائل موسیقی، همراه با برداشتی از برخی دیدگاه‌ها و بیانات رهبر فرزانه انقلاب، آیت‌الله العظمی خامنه‌ای (حفظه‌الله) است که توسط محقق ارجمند، جناب آقای مجتبی فلاحتی تهیه شده است.

«درباره موسیقی» عنوانی است که تلاش دارد پرسش‌های مورد نیاز، از وضعیت موسیقی را در جامعه انعکاس دهد و تبیین و تحلیل مناسب درباره وضعیت مطلوب و وضعیت موجود موسیقی را ارائه نماید، چون اعتقاد بر این است که از یک سو هنر موسیقی مبتنی بر نظم و دانش و فطرت خدادادی است؛

«هنری که آموزنده و معنادار است»^۱،

«و می‌تواند در خدمت معنویت و حقیقت قرار گیرد»^۲،

«عرصه‌ای [است] که قابلیت دارد یک ملت را منقلب کند و جامعه‌ای را

به انقلاب بکشانند»^۳،

«و انسان‌های متدین نیز از آن لذت ببرند»^۴،

۱. برگرفته از بیانات رهبر انقلاب در بازدید از صدا و سیما در تاریخ ۱۳۷۵/۵/۹ (نکته‌های ناب، ج ۲، صص ۱۰۷-۱۰۴).

۲. برگرفته از بیانات رهبر انقلاب در تاریخ ۱۳۷۷/۱۱/۱۳ (همان، ص ۱۰۴).

۳. برگرفته از بیانات رهبر انقلاب در تاریخ ۱۳۷۵/۵/۹ (همان، ص ۱۱۱).

۴. برگرفته از بیانات معظم‌له در تاریخ ۱۳۷۷/۱۱/۱۳ (همان، ص ۱۰۸).